

HUAZIMET NGA ITALISHTJA NË GJUHËN E GAZETAVE: LEKSIKU DHE SINTAKSA

Dr. Elda Katorri

Departamenti i Gjuhës Italiane
Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Universiteti i Tiranës
E-mail: elda.katorri@unitir.edu.al

PËRMBLEDHJE

Gjuha shqipe dhe gjuha italiane, bëjnë pjesë që të dyja në familjen e madhe indoevropiane të gjuhëve ku njëra është degë më vete ndërsa tjetra rrjedh si vijimësi e trungut neolatin. Ato kanë sisteme gjuhësore krejt të dallueshme, si për nga struktura morfologjike ashtu edhe ajo sintaksore, fonetike, leksikore. Pavarësisht nga dallimet, si dy gjuhë indoevropiane që janë, është e kuptueshme që të kenë edhe mjaft pika kontakti, ngjashmërie, në të gjitha nivelet e gjuhës. Kjo për shkak të faktorëve të ndryshëm ekonomikë, gjeografikë, kulturorë, politikë etj. Në punimin tonë mëtojmë të analizojmë, me anë të shembujve të marrë nga gazetave e përditshme italiane dhe shqiptare, se si gjuha e shtypit të shkruar shqiptar ka huazuar nga gjuha italiane aspekte të sintaksës e sidomos leksikut të saj duke i shpërfaqur ato në larminë e regjistrave gjuhësore sipas qëllimit të kumtin që synon të përcjellë.

Fjalë çelës: aspekte leksikore, aspekte sintaksore, gjuha e gazetave, huazime, kalke gjuhësore.

ABSTRACT

The Albanian and the Italian languages both belong to the large Indo-European language family. While the Albanian constitutes a separate branch, Italian represents a continuation of the Neo-Latin lineage. These languages have completely distinct linguistic systems, differing in morphological structure, as well as syntactic, phonetic, and lexical aspects. Despite these differences, as members of the same language family, it is understandable that they also share many points of contact and similarities across various linguistic levels. This is due to various economic, geographical, cultural, political factors, etc. In this paper, we aim to analyze - through examples drawn from Italian and Albanian daily newspapers - how the language of the Albanian written press has borrowed elements of syntax and, in particular, lexical items from Italian. These borrowings are reflected in a variety of linguistic registers depending on the communicative intent of the message.

Keywords: borrowings, linguistic calques, lexical aspects, newspaper language, syntactic aspects.

Hyrje

Gjuha shqipe dhe gjuha italiane, si pjesë të familjes së madhe indoevropiane të gjuhëve, përpos dallimeve morfosintaksore që shfaqin kanë edhe pika kontakti e ngjashmërie mes tyre. Kjo ngjashmëri, e mundësuar nga fenomeni i të huazuarit, si rrjedhojë e një sërë faktorësh jashtëgjuhësorë që lidhen jo thjesht me afërsinë gjeografike, por edhe me shkëmbimet tregtare e financiare, me marrëdhëniet politike, historike dhe kulturore mes dy vendeve, kanë bërë që shqipja të ndikohet jo pak nga italishtja.

Fillimi i viteve '90 shënoi një *boom* të vërtetë të ndikimit italian mbi shqipen ku repertori i leksikut italian "*vërshoi pa doganë*" në shtratin e kësaj të fundit. Në këmbim, emigrantët tanë vërshuan në Itali.

Në këtë periudhë shkëmbimet ekonomike, tregtare, financiare dhe kulturore midis dy vendeve u bymyen. Këtë rrjedhë ndoqën edhe bashkëpunimet dhe marrëveshjet gjeo-politike ku Shqipëria dhe Italia e panë veten partnere kryesore. Televizioni dhe radioja italiane u futën në çdo familje shqiptare dhe mbrijtën gjuhësisht shumë shqiptarë të brezit të viteve '90 ndërkohë që universitetet italiane i mikpritën dhe u hapën dyert këtyre të fundit.

Megjithatë, të gjithë faktorët jashtëgjuhësorë që kanë ndikuar në afrimin e italishtes me shqipen, përveç të mirave kulturore, pasurore, njerëzore, kanë sjellë me vete edhe "*efekte anësore*", apo "*efekte anësore gjuhësore*". Ka ndodhur rëndom që shqipfolësit, për shkak të pranisë së fuqishme, të vazhdueshme dhe të thellë të italishtes në të përditshmen e tyre, të devijojnë prej standardit. Arsyet? Një farë *snobizmi, padije, mosdëshirë, vetëdije apo kulturë e munguar gjuhësore*.

Kjo gjë është ndjerë shumë kryesisht në shtypin e shkruar, ku gazetarë a pseudo të tillë kanë shfaqur e shfaqin simptoma të padijes a padashjes së përkujdesjes për lëvrimin e saktë të gjuhës mëmë. Korsia e standardit është lënë gjithnjë e më tepër në harresë duke iu drejtuar huazimeve edhe atëherë kur nuk është nevoja siç do të thoshte i madhi Fishta.

Metodologjia

Në punimin tonë mëtojmë të analizojmë, me anë të shembujve të marrë nga gazetat e përditshme italiane dhe shqiptare, se si gjuha e shtypit të shkruar shqiptar ka huazuar nga gjuha italiane aspekte të sintaksës e sidomos leksikut të saj duke i shpërfaqur ato në larminë e regjistrave gjuhësorë sipas qëllimit të kumtin që synon të përcjellë. Punimi ynë synon të paraqesë, me anë të metodës përshkruese/krahasuese dhe të shembujve konkretë, se si gjuha e gazetave i ka përftuar këto huazime dhe cilat janë llojet e huazimeve që hasen më shpesh në shqipen e shtypit të shkruar. Shembujt e përdorur për të realizuar këtë punim janë vjelë nga një korpus i larmishëm i shtypit të shkruar shqiptar. Ndër gazetat e marra në shqyrtim mund të radhisim: *Gazeta Shqiptare*, *“Shqip”*, *“Shqiptarja.com”*, *“Dita”*, *“Tirana Observer”*, *“Panorama”*, *“Sot”*, *“Tema”* etj. si në versionin e printuar, ashtu edhe në versionin on-line, në harkun kohor 2010-2015.

Huazimet si shfaqje e drejtpërdrejtë e ndikimit të një gjuhe tek tjetra

Po të perifrazonim një shprehje frazeologjike të gurrës së shqipes do të thoshin se *“nuk është e udhës të mbahet gjuha me miell hua”*, sidomos kur mielli yt del e tepron për të mburjtur kuptime, koncepte, terminologji a gjithçka tjetër që i lipset nevojës sonë për komunikim.

Profesor Harapi¹ pyet: *“A ka gjë më të mbrapshtë që ta vret shpirtin, më keq se ta ndiesh italishten, frëngjishten, gjermanishten, shqip? Me fjalë, fraza e forma të huaja të përkthyer e të shqiptarizuara me përdhuni e pa fare shije, mbahemi se po flasim lart, po shkruajmë bukur...[...]. Kurrë falë mos u qoftë disave, të cilët, pa kërkuar aspak a e kemi atë fjalë në visarin e gjuhës sonë, fusin fjalë të huaja pa dhimbje, prej gjuhës në të cilën lexojnë, sajojnë fjalë të përbëra apo edhe fjalë të rrjedhura, që me të vërtetë nuk janë fjalë, por përbindësia kundruar në natyrën e në estetikën e gjuhës”*.

Megjithatë, në një shoqëri të hapur politikisht dhe ekonomikisht, siç është shoqëria shqiptare sot, është e pashmangshme trysnia e gjuhëve të vendeve të fuqishme politikisht dhe ekonomikisht, me të cilat jemi në kontakt. Kjo trysni

¹ Shih: Murati Q. (2001), *Kokrra urtësie për gjuhën*, Tetovë Çabej, f. 22.

është e pashmangshme në fazat e para të hapjes ndaj botës². Fjalët dhe strukturat e huaja vërshojnë nga të gjitha anët, aq sa të krijohet përshtypja se po ia marrim frymën gjuhës.

Shpeshherë gjuha përcaktohet si organizëm i gjallë i cili, vazhdimisht, shndërrohet, zhvillohet, pasurohet. Ky organizëm jep hua gjymtyrë të veta, domethënë jep hua fonema, fjalë apo struktura sintaksore që ia ndryshojnë faqen gjuhës pritëse. Zakonisht ndryshimet dhe lëvizjet në gjuhë ndjekin një ritëm të ngadalshëm. Preket fillimisht tulla (leksiku) e mandej nis e gërryhet themeli (sintaksa). Ky ritëm ndryshimi nuk është njëtrajtësisht i ndryshueshëm, por përshpejtohet dhe bëhet më i dukshëm sidomos gjatë periudhave të kthesave të mëdha shoqërore, politike dhe ekonomike. Kështu ndodhi me ne, kështu ndodhi me shqipen pas viteve '90. Interesat e "*huasë gjuhësore*" që morëm nga italishtja po i shlyejmë ende.

Në fund të fundit gjuhët janë ashtu si njerëzit, u ngjajnë atyre, krijojnë marrëdhënie, zënë miq, marrin dhe japin nga njëra-tjetra. Ato e pasurojnë njëra-tjetrën dhe bëjnë kompromise në kuptimin që "gjuha dhuruese"³, pra ajo që e jep hua termin apo fjalën, është kaq zemërgjerë saqë nuk pret më që ti t'ia kthesh mbrapsht, përkundrazi, është shumë e kënaqur që t'ia falë atë një gjuhe tjetër pasi kjo i siguron prestigj dhe vijimësi.

Pra "*huazimi gjuhësor*" ("il prestito"), ndryshe nga huazimi i një objekti a sendi, të cilin pas një farë kohe i zoti kërkon që t'ia kthesh mbrapsht, nuk ka pretendime të tilla ndaj "borxhliut". Në gjuhë fjala apo struktura që jepet apo merret nuk i kthehet më asnjëherë të zotit, gjuhës së origjinës në rastin tonë sepse ato janë mjaft bujare me njëra-tjetrën. Megjithatë, kjo bujari nuk është krejt "pa zarrar" për gjuhën huamarrëse. Huazimi është një fenomen gjuhësor jo dhe aq i lehtë për t'u trajtuar i cili vihet re kryesisht gjatë kontaktit mes dy kulturash, mes dy gjuhësh.

Po t'i referohemi Bloomfield-it, ai dallonte dy lloje huazimesh: huazimin

² Rrokaj, Sh. (2004), *Disa parime teorike lidhur me dukurinë e huazimit*, – Akte të Seminarit të 3-të: "*Rreth huazimeve në shqipen standarde*", Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Hyaja, Shtëpia Botuese Pegi.

³ D'Achille, P. (2003), *L'italiano contemporaneo*, Bologna, Il Mulino.

e drejtpërdrejtë apo intim dhe huazimin e tërthortë.⁴ Të parin ai e lidhte me përdorimin e dy gjuhëve nga një bashkësi e njëjtë nga pikëpamja topografike dhe politike, ndërsa atë të tërthortin e lidhte me përdorimin e dy gjuhëve nga dy kombe që nuk janë një politikisht.

Cilësimi i një fjale si huazim është qëndrim etimologjik⁵ - shprehet profesor Lloshi – detyrë e leksikografëve, ndërsa gjurmimi i rrugëve të depërtimit dhe hyrje në kontakt të drejtpërdrejtë ose tërthorazi, përmes gjuhës dhe përcaktimi i faktorëve jashtëgjuhësor i takon më shumë sociologëve a historianëve. Ne përdoruesve nuk na mbetet tjetër veçse t'i përdorim, “me karar” (me masë). *Mendojmë se akti i përdorimit është ai që e vulos praninë e huazimit ndërkohë që jetëgjatësinë e tij e përcakton qëndresa ndaj standardit dhe bashkëjetesa me të.*

Shpeshherë gjuhëtarët janë në dilemë se cilin fenomen, fjalë apo risi duhet ta konsiderojnë të tillë dhe kur kjo risi fiton statusin e të “integruarit”. Ne mendojmë se formalizimi në fjalor është një ndër kriteret bazë. Sa i përket statusit të sipërpërmendur, vetë fjala “italianizëm” ka hyrë zyrtarisht të bëjë pjesë në gjuhën shqipe vetëm në vitin 2002 (FSHS)⁶, pavarësisht se shfaqej shumë vite më parë në fjalorin Leka-Simoni⁷ (1986).

Llojet e huazimeve

Thamë që huazimet janë një fenomen i domosdoshëm në kushtet kur shoqëritë, kulturat, traditat, zakonet, gjuhët e kanë të pamundur “*të mos takohen*” e “*të mos japin e marrin*” me njëra-tjetrën. Në kushtet e një vakumi terminologjik e përkufizues, të gjendur përballë një risie, gjuhës i lind nevoja *objektive* për të marrë hua gjatë fjalës apo termin të cilin nuk e ka në inventarin e visarit të vet.

Ndryshe nga të parat, nevojat *subjektive*, i quajmë edhe *huazime luksi*, pasi folësit e njëres gjuhë “zgjedhin me dashje”, me apo pa arsye, të përdorin fjalë a konstrukte të huaja që i rrinë shqipes si mish i huaj.

⁴ Bloomfield, L. (1935), *Languages*, Allen and Unwin, London.

⁵ Lloshi, Xh., *Lloshi, Xh. (2001), Stilistika e gjuhës shqipe dhe Pragmatika*, Shtëpia Botuese e Librit Universitar, Tiranë, f.113.

⁶ Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, (2002), *Fjalori shqipes së sotme*, Botimet Toena, Tiranë.

⁷ Leka, F. Simoni, Z. (1986), *Fjalor italisht-shqip*, Shtëpia Botuese ‘8 Nëntori’, Tiranë.

Në të gjitha gjuhët e botës, zhvillimi i përgjithshëm tekniko-shkencor dhe marrëdhëniet me botën, sjellin me vete edhe prurje të reja gjuhësore. Kjo dëshmohej, sipas Jean-Louis Duchet⁸, në futjen e më pas përhapjen e termave shkencorë dhe teknikë ndërkombëtarë, që në ditët tona është proces i shpejtë dhe i kushtëzuar nga komunikimi masiv. Mediat bëhen zëdhënës të këtyre termave duke i bërë jehonë jo vetëm zbulimit, por gjithashtu edhe emërtimit që e shoqëron objektin, dukurinë.

Pra, në rast se fjala e huaj mbulon një nevojë të lindur, së cilës gjuha jote nuk i përgjigjet, atëherë fjalët e marra hua bëjnë pjesë tek huazimet *dobiprurëse*⁹. Këto janë huazime *denotative si p.sh.* fjala *kompjuter* (computer), *globalizëm* (globalizzazione), *balotazh* (ballottaggio), *shteti i së drejtës* (stato del diritto) që kanë depërtuar në shqipen e sotme si pasojë e vakumit të saj për të emërtuar ato dukuri, koncepte, organizma a objekte që u përgjigjen nevojave të reja pas ndërrimit të sistemeve. Në këtë rast kemi të bëjmë me *ndërkombëtarizmat*¹⁰ të cilat, në kushtet e sotme gjeo-politike dhe zhvillimeve ekonomike, që e shohin Shqipërinë të projektuar drejt BE-së, janë rrjedhojë logjike e ndikimit ekonomik, politik, shkencor, kulturor të vendeve anëtare të saj, sidomos atyre më afër gjeografikisht siç është edhe rasti i Italisë.

Ja disa shembuj:

- “[...]Po ecet me ritmet e *globalizmit* [...]” (“Shekulli”, 27.11.2009. f.4)
- “Zgjedhjet në Maqedoni shkojnë në *balotazh*[...]” (“Shqip”, 14. 04.2014, f.3)
- “Fule: Më vjen keq nga *bojkoti* i PD. Mungon *shteti i së drejtës*” (“Shqip”, 27.03.2013, f.2)

Në kuadër të huazimeve të luksit (huazimet e panevojshme) mund të rendisim ato:

□ ***Përdorime të çastit të vetë (sh)përdoruesve:***

⁸ Zhan-Lui Dyshe. (1998), *Politika gjuhësore dhen dryshimet në gjuhë*, në ‘Gjuha letrare dhe epoka jonë’, Tiranë, fq. 209-212.

⁹ Lilo. R (2012), *Mbi huazimet frënge në gjuhën shqipe*, në Konferencën Shkencore “Kontakte gjuhësore dhe kulturore mes shqipes dhe gjuhëve të huaja në 100 vjet (1912 – 2012), Geer, Tiranë, f. 21.

Shih: Sobrero, A. (1993), *Lingue speciali* in Id. (a cura di), *Introduzione all’italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*, Roma-Bari, Laterza, quarta ed., 1999, f. 237-277.

¹⁰ Thomai, J. (2002), *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë. f.256.

Kështu kemi përdorimin e fjalëve *atakoj* (it. attaccare) në vend të *sulmoj apo konvertoj* (convertire) në vend të *shndërroj, transformoj*.

Në gjuhë ka fjalë të ndryshme që kanë pak a shumë kuptime të njëjta, sipsh.: makinë dhe autoveturë, mama dhe nënë. Këto fjalë janë sinonime, sepse në thelb duan të thonë të njëjtën gjë. Përveç kësaj, fjalët e leksikut mund të kenë marrëdhënie hierarkike me njëra-tjetrën, ku kuptimi i njëres mund të përfshihet në poliseminë e tjetrës p.sh.: lule dhe mimoza. Në rastin e dytë kemi një ngushtim kuptimi. Përgjithësisht, shembujt e vjelë nga shtypi i përditshëm janë huazime të panevojshme. Ato nuk sjellin zgjerim kuptimi.

□ “Është i njëjti që pakkush në sallën e Kuvendit guxon ta *atakojë* drejtpërdrejtë [...]”

(“*Shqiptarja.com*”, 26.03. 2013, f.3)

□ “Çdo cip, me sipërfaqe 1 x 1 cm mund të *konvertojë* dhe të prodhojë mesatarisht 200-250 wat energji gjatë një dite tipike 8 orëshe me diell[...]”

(“*Shqiptarja.com*”, 21.04.2015, f.3)

□ **Modizmat**¹¹, janë shprehje të modave gjuhësore që shfaqen si risi e çastit. Pra, ato janë fjalë me “*afat skadence*” të cilat zgjasin sa edhe vetë interesi për fenomenin që e nxiti. Janë të përkohshme. Sipas Lilos, një nga shembujt tipikë të “modizmit” në shqipen bashkëkohore është fjala *kleptoman* (it. *cleptomane*) ose *kleprokrat*, nxitur nga përfaqësues të klasës politike, opozitës në rastin e dytë.

□ **Huazimet-aluzione**¹². Këtu aluzioni mbështetet te metafora apo metonimi të fuqishme që i referohen, ngjarjeve të bujshme, personazheve apo fenomeneve nga kontekste politike a letrare të para si fenomene.

□ “**Portreti zgjedhor pa autorizim: Ilir Meta, Konti i LSI...**” (“*Shqiptarja.com*”, 26.03. 2013, f.2)

□ “*Qershori i tretë i Berishës [...]*” (“*Shqiptarja.com*”, 23.03.2103)

□ (*Imam Gjurulldia.....*), (“*Dita*”, 26.10.2013, f.1.)

□ (*Lamtumirë ARMO.....*), (“*Dita*”, 04.08.2013, f.1.)

□ (*Doshigjeji dje, Frokgeji sot..., po nesër?*) (“*Panorama*”, 05.04.2015. f.6)

¹¹ Lilo. R., *vep.cit.* f. 22.

¹² Po aty.

□ **Huazime që përdoren me nxitjen e sistemit fjalformues**¹³ hasen shpesh, sidomos në shtypin e përditshëm. Ato janë kryesisht huazime ndajshitesash fjalëformuese: parashtesa dhe prapashtesa që shquhen në përgjithësi në krijimet individuale dhe rastësore.

- “Hidroberishizmi [...] Ndaj i them këtij zotërie të hidroberishizmit[...]),
- (“Shqiptarja.com”, 29.08.2012, f.7)
- “Gandizmi” qeverisë si domosdoshmëri për të mposhtur të keqen [...]”
- (“Tema” on-line, 25.09.2014)
- “Supermashtrimi në SHBA, hiqeshin si invalidë pas sulmit të 11 shtatorit”
- (“Shqiptarja.com”, 09.01.2014, f.6)
- “Korça dhe kinema-mania”¹⁴
- “Fishekzjarromania”¹⁵

Një lloj tjetër huazimi janë edhe **kalket**¹⁶ të cilat janë përkthim fjalë për fjalë nga njëra gjuhë në tjetrën. Ato mund të klasifikohen në kalke formale apo strukturore dhe kalke semantike. Thënë ndryshe ato ndahen në dy llojesh:

a) Kalke homonimike, të cilat paraqesin ngjashmëri në nivel shënjesish (*procesor / processore, kamarier / cameriere, ceremoni / cerimonia, metodë / metodo* etj.

- “Fillojnë metodën” (“Shqip”, 1.7.2015, f. 23)
- “Baily, gjatë *ceremonisë* së akreditimit, tha se [...]” (“Sot”, 13.2.2015, f. 13)

b) Kalke sinonimike të cilat paraqesin ngjashmëri në nivel të shënjuarish, pra, në kuptim (*fundjavë/fine settimana, grattacielo/qiellgërvishës, mani pulite/duar të pastra, datore di lavoro/punëdhënës, kafe e gjatë/shkurtër/caffèlungo/ristretto, bëj mjekun/jam mjek* etj.)

- “Kushedi sa herë mund t’ju ketë shkuar në mendje pyetja nëse ia vlen vërtet të martoheni me “*gjysmën e ëmbël*”! (*dolcemetà*)” (“Shqip”, 20.4.2015, f.15)
- “po diskutohet nga *europarlamentarët*” (*europarlamentari*) (“Shqip”, 20.4.2015, f.22)

Pra, siç pamë më lart huazimet i kemi disa llojesh: *huazime morfologjike* ose ato që prekin sistemin parashtesor e atë prapashtesor të fjalëformimit, *huazime*

¹³ Lilo. R., vep.cit. f. 23.

¹⁴ <http://www.monitor.al/>, konsultuar më 22.05.2015.

¹⁵ <http://www.monitor.al/>, konsultuar më 22.05.2015.

¹⁶ D’Achille, P. (2003), *L’italiano contemporaneo*, Bologna, Il Mulino, f.71-72.

sintaksore ose ato që prekin strukturën e ndërtimit të gjuhës, *huazime leksikore* e *fonetike* që prekin fjalët e fonemat, *huazime të drejtpërdrejta* e të tërthorta, *gojore apo shkrimore, strukturore* etj. Që të gjitha dukuritë e sipërpërmendura kanë të bëjnë me fenomenin e asimilimit, asimilimin e plotë apo atë të pjesshëm.

Fatmirësisht, gjuha shqipe është mjaft elastike. Ajo ka aftësinë të asimilojë fjalën e huaj dhe t'ia përshtatë atë strukturës a sistemit të vet. Sot, pikërisht për këtë arsye, pothuajse të gjitha huazimet e vjetra latine ose greke, janë larguar aq shumë nga trajtat e tyre të gjuhëve nga janë marrë, saqë është e vështirë të vendoset menjëherë lidhja me ato gjuhë pa gërmuar historinë e tyre. Në fakt nuk ka fjalë të huaj në shqipe, që të mos pësojë ndryshime fonetike e të mos marrë mbaresat e trajtat e gjinisë, rasës, mënyrës, kohës, vetës dhe numrit¹⁷.

Përfundime

Ligjërimi gazetaresk shqiptar ka huazuar dhe është ndikuar jo pak nga ai italian. Kjo shihet në rrafshin e huazimeve në pikëpamjen morfologjike, leksikore e sintaksore. Për shkaqe brendagjuhësore dhe jashtëgjuhësore shtypi shqiptar i ka marrë “hua” shtypit italian shumë fjalë apo konstrukte të cilën nuk “ia ka kthyer më mbrapsht”. Edhe nga pikëpamja grafike apo emërtuese shqipja ka huazuar shumë nga italishtja. Është rasti i *Gazetës Shqiptare* që vjen si zgjatim i *Gazzetta del Mezzogiorno* apo *Gazeta e Sportit* si imitim i *Gazzetta dello Sport*.

Ndër shkaqet e shumta të këtij ndikimi të gjuhës italiane edhe në shtypin tonë mund të përmendim afërsinë gjeografike, shkëmbimet ekonomike e tregtare, trashëgiminë kulturore dhe shpesh pakujdesinë e gazetarëve, politikanëve dhe njerëzve publikë të cilët po aq publikisht tregojnë pak apo aspak kujdes për gjuhën shqipe dhe të shkruarit bukur. Përdorimet apo shpërdorimet që këta të fundit i bëjnë gjuhës, shmangia nga norma letrare apo qoftë edhe një farë snobizmi që i karakterizon pothuajse të gjithë ata që dalin në ekranet e televizioneve, të atyre që zënë faqet e para të gazetave, gazetarë e politikanë, është përcaktues për gjendjen e shtrembërimit të gjuhës shqipe dhe devijimin nga standardi.

¹⁷ Miço Samara, *Norma leksikore, pastrimi e pasurimi*, ‘Gjuha shqipe dhe letërsia në shkollë’, nr. 7, ShBLSh, Tiranë, 1981, fq. 42.

BIBLIOGRAFIA DHE SITOGRAFIA

- Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë (1997), *Gramatika e gjuhës shqipe*, II, Tiranë.
- BLOOMFIELD, L. (1935), *Languages*, Allen and Unwin, London.
- CIRILLO, S. NERI, G. (2009), *Dal nostro inviato. 50 anni di giornalismo italiano*, Bulzoni editore, Roma.
- D'ACHILLE, P. (1990), *Sintassi del parlato e tradizione scritta della lingua italiana. Analisi di testi dalle Origini al secolo XVIII*, Roma, Bonacci.
- D'ACHILLE, P. (2003), *L'italiano contemporaneo*, Il Mulino, Bologna.
- DARDANO, M. (1973), *Il linguaggio dei giornali italiani*, Laterza, Roma-Bari.
- GOUTHIER, D. IOLI, E., Gouthier, D. Ioli, E. (2007), *Fjalët e Ajnshtajnit. Gjuha e shkencës midis përpikërisë dhe poezisë*, Dituria, Tiranë.
- LILO, R. (2012), *Mbi huazimet frënge në gjuhën shqipe*, në Konferencën Shkencore “Kontakte gjuhësore dhe kulturore mes shqipes dhe gjuhëve të huaja në 100 vjet (1912 – 2012), Geer, Tiranë, f. 21.
- MURATI Q. (2001), *Kokrra urtësie për gjuhën*, Tetovë Çabej, f. 22.
- SAMARA, M. (1981), *Norma leksikore, pastrimi e pasurimi*, ‘Gjuha shqipe dhe letërsia në shkollë’, nr. 7, ShBLSh, Tiranë, fq. 42.
- RROKAJ, Sh. (2004), *Disa parime teorike lidhur me dukurinë e huazimit*, – Akte të Seminarit të 3-të: “Rreth huazimeve në shqipen standarde”, Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Gjuhëve të Huaja, Shtëpia Botuese Pegi.
- SOBRERO, A. (1993), *Lingue speciali* in Id. (a cura di), *Introduzione all’italiano contemporaneo. La variazione e gli usi*, Roma-Bari, Laterza, quarta ed., 1999, f. 237-277.
- THOMAI, J. (2002), *Leksikologjia e gjuhës shqipe*, Botimet TOENA, Tiranë. f.256. Tiranë.
- ZHAN-LUIDYSHE. (1998), *Politika gjuhësore dhe ndryshimet në gjuhë*, në ‘Gjuha letrare dhe epoka jonë’, Tiranë, fq. 209-212.
- <http://shqiptarja.com/home.php>
- <http://www.gazetadita.al/>
- <http://www.panorama.com.al/>
- <http://gazeta-shqip.com/lajme/>
- <https://www.tiranaobserver.al/>
- <https://www.gazetatema.net/>
- <https://sot.com.al/>